

KASB-HUNAR TA'LIMI

ILMIY-USLUBIY, AMALIY, MARIFIY JURNAL

2024, № 4-son

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2024-yil, 4-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,

A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV

J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,

A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,

K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani

Universitet ko'chasi, 2-uy

Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 23.05.2024-yil.

Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.

Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,

Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

To'liqinova X.T. O'quvchilarni kasb-hunarga qiziqitirishda amaliyot jarayonining o'rni	3
Yusupova X.I. Sinergetik ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning akmeologik kasbiy kompetentligini takomillashtirish	7
Namazova G.M. Oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun uzluksiz ta'limning ahamiyati	11
Xamidova S.A. Kredit modul tizimida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarida faslitatorlik kompetensiyalarini rivojlantirish metodlari	15
Ergasheva O. X. Innovatsion yondoshuvlar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida ishlashga tayyorlash imkoniyatlar	19
Yakubova M. Maktabgacha ta'lim tizimida xalq ertaklarining ahamiyati	23
Usmonova X.Sh. Bo'lg'usi pedagoglarda imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	26
G'ulomova D.Sh. Maktabgacha katta va tayyorlov guruh bolalarida nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	30
Eshpulatov M.X. 5-9-Sinf o'quvchilarida ma'naviy-tarbiyaviy kompetensiyasini rivojlantirish metod va vositalari	34
Baltaboev S.A. Texnologik ta'lim kontseptsiyasini o'rganish: nazariya va amaliyotni birlashtirish	38
Anorqulov B.N. Talabalarda ommaviy sport tadbirlarini tashkil qilish va o'tkazish kompetensiyasini rivojlantirishning mazmuni	42
Amonova G.M. Raqamli texnologiyalar asosida maktablarda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilish	46
Ismoilova A.A. Pedagogik mahorat fanini o'qitishda eduscrum metodidan foydalanish	50
Akramova L.U., Ubaydulloeva F.U. Использование приема сравнения при обучении математике в начальных классах	55
Tilakov A.A. Kurashchilarda ixtisoslashtirilgan idroklar	59
Seytenova B.A. Методика преподавания русского языка как иностранного	62
Yangiboyev M. Oliy ta'lim tizimini boshqarishni modernizatsiya qilish: tendentsiyalar, muammolar va strategiyalar	67
Raxmatov A.Sh. Raqamli ta'lim muhitida talabalarda kasbiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish	71
Xasanova G.K. Теория кооперативного обучения в истории педагогического обучения	74
Gavxar P.N. Интеграция английского языка и культурологических знаний об англии как фактор повышения интеллектуальной творческой деятельности подростков	79
Нигматуллина Д. Раннее выявление одаренности и способностей у детей дошкольного возраста	84
Shukurova H. O'quvchilar savodxonligini baholashda xalqaro baholash dasturlari	88
Ibraimov X.I., Begijonov J. Badiiy kulolchilik mashg'ulotlarida talabalarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning uslubiy modeli	92
Ruziyev N.M. Rishton kulolchiligida Ustoz-shogird qadriyatlar va an'analari	96
Raxmatullayeva N.B. Hozirgi zamon ta'lim tizimida pedagogning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish omillari	99
Исмазова Н.И. Олий таълимда талабаларнинг экологик билимлари, кўникмалари ва маданиятини ривожлантириш зарур омили сифатида	103
Рахимов З.Т. Замонавий олий таълим жараёнида талабалар ўқув-билиш компетентлигини ривожлантиришнинг аҳамияти	110
Ibragimov A.G., Murodov I.T., Xujamov I.A., Nazarov S.M. Maktablarda ta'lim sifatini baholash va boshqarishning hozirgi holati hamda imkoniyatlari	117
Mirzaeva N.A. Tabiiy fanlarni o'qitishda talabalarining individual ta'limini tashkil etishning klaster yechimi	121
Shukurov Sh.N. O'quvchilarda kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda o'qituvchining roli	127
Mamadaliyev A. O'quvchilarda kasbiy ko'nikmalarning shakllanishida oila va ijtimoiy-madaniy muhitning ta'siri	131

Ziyayev A. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning ayrim masalalari	136
Turg'unov M.M. Talabalarni aksiologik yondashuv asosida moddiy va ma'naviy jihatlarini ko'rish	140
Файзуллаева З. Развитие коммуникативной компетентности при обучении русскому языку: взгляд на цифровое образование	144
Рахимова Ф.Н. Ижтимоий педагогик фаолиятини такомиллаштириш педагогик муаммо сифатида	150
Xakimova S.Sh. Oliy ta'limni modernizatsiyalash va talaba yoshlarni qo'llab quvvatlash masalalari	155
Mamayusupova I.X. Yetuklik davridagi shaxsning psixologik xususiyatlarini tasnifi	160
Mamirov O.B. Kompyuter lingvistikasini o'qitishning didaktik modeli.....	167
Xazratkulova Sh.N. Tarbiya fani o'qituvchilarining tarbiyaviy faoliyatini tashkil etishda kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish	171
Kabulova S.E. Kouching texnologiyalari asosida pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlash	175
Rajabov F.T. Geografiya o'qituvchisini tayyorlashning uslublari va strategiyalari	180
Bekqulov Q.Sh. Tasviriy san'at va muhandislig grafikasi yo'nalishi talabalarini mustaqil ta'lim asosida o'qitish samaradorligini oshirish metodikasi	184
Обидова З.Н. Ўқувчиларнинг ўқув билиш фаолияти натижаларини текшириш ва баҳолашда физикавий тасаввурларни ривожлантириш.....	189
Jumayev I.O. Chizma geometriya fanidagi to'g'ri chiziq mavzusini talabalarga nazariy va amaliy bilimlari bog'ligida o'rgatish	194
Samatova M.K. Raqamli ta'limda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ta'lim jarayonini baholash kompetensiyalarini rivojlantirish (Kundalik.Com misolida)	198
Boltayeva B.I., Rajabova A. Boshlang'ich sinf darslarida pirls topshiriqlaridan foydalanish	204
Rajabova S.Y. Raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish	208
Yunusov M.X. Maktab yoshidagi kar bolalarda og'zaki nutqni idrok etish va rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari	212
Холматов Ф. Интерпретация образов Фархада и Ширин в девоне Алишера Навои «Наводир уш-шабаб»	216
Axrorova S.A. O'quvchilarda duduqlanishni davolash va korreksiyalash usullari	222

GEOGRAFIYA O'QITUVCHISINI TAYYORLASHNING USHLUBLARI VA STRATEGIYALARI

RAJABOV FURQAT TURAKULOVICH
Chirchiq davlat pedagogika universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada geografiya o'qituvchisini tayyorlashning ushlublari va strategiyalari yoritilgan. Bunda savol-javobga asoslangan ta'lim, keysga asoslangan ta'lim, muammoli ta'lim, texnologiya integratsiyasi, faol ta'lim, hamkorlikda o'rganish, soha tajribalari, reflektiv amaliyot, istiqbolli tadqiqotlar, rolli o'yin va simulyatsiyalarga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlari: kasbiy kompetentlik, geografiya o'qituvchilari, samarali pedagogik uslub, muammoli ta'lim, strategiya, baholash, sifatli ta'lim uchun baholash, modellashtirish.

Annotation. This article describes the methods and strategies of geography teacher training. This includes inquiry-based learning, case-based learning, problem-based learning, technology integration, active learning, cooperative learning, field experiences, reflective practice, prospective studies, role-playing, and simulations. focused.

Key words: professional competence, geography teachers, effective pedagogical method, problem-based learning, strategy, assessment, assessment for quality education, modeling.

Bo'lajak geografiya o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyani rivojlantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, bir qator o'zaro bog'liq omillar ta'sirida bo'ladi. Bu omillarga pedagogik tayyorgarlik, sinfdagi tajriba, ustoz-shogird munosabati, uzluksiz kasbiy rivojlanish kabilar kiradi. Bu omillar o'rtasidagi sinergiya talabalarni ilhomlantira oladigan, tanqidiy fikrlashni rivojlantiradigan va geografik bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga hissa qo'shadigan malakali geografiya o'qituvchilarini tarbiyalash uchun zarurdir.

Ta'lim muassasalari, professor-o'qituvchilar va manfaatdortomonlar geografiya o'qituvchilarining faoliyati davomida doimiy o'sishi va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur omillarni shakllantirish va optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu omillarning o'zaro bog'liqligini tushunish va geografiya ta'limi uchun qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni rivojlantirish orqali biz bo'lajak o'qituvchilarni geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarining o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun yaxshiroq tayyorlashimiz va geografik savodxonlik jamiyatiga hissa qo'shishimiz

mumkin bo'ladi.

Ta'kidlaganimizdek, bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini tarbiyalash ko'p qirrali ish bo'lib, samarali pedagogik uslub va strategiyalarga tayanadi. Endilikda bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishini oshirish uchun o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarida qo'llanilishi mumkin bo'lgan bir qator pedagogik yondashuvlar va strategiyalarni o'rganishga harakat qilamiz. Bu metodlar kontent bilimni yetkazib berish va sinfni boshqarishdan tortib texnologiya integratsiyasi va faol o'rganishgacha bo'lgan ko'plab usullarni o'z ichiga oladi, ularning barchasi malakali, moslasha oladigan va talabalarga yo'naltirilgan geografiya o'qituvchilarini tayyorlashga qaratilgan.

Tadqiqotimizda geografiya o'qituvchisini tayyorlashning pedagogik ushlublari va strategiyalarini aniqlashtirdik (1-rasm). Ularni quyida tavsiflaymiz.

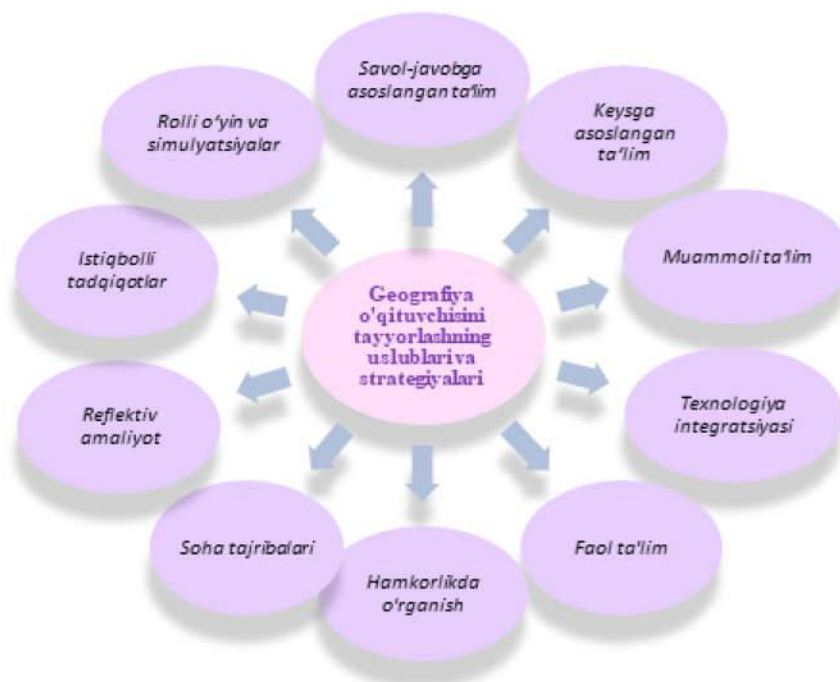
1. Savol-javobga asoslangan ta'lim: savol-javobga asoslangan ta'lim - bu talabalarni savollar berishga, mavzularni o'rganishga

va o'z tushunchalarini shakllantirishga undaydigan kuchli pedagogik yondashuv hisoblanadi. Geografiya o'qituvchisini tayyorlashda bu usuldan tanqidiy fikrlash va tadqiqot qobiliyatlarini rivojlantirish uchun foydalanish mumkin. Bunda bo'lajak geografiya o'qituvchilariga o'rganish uchun ssenariylar yoki geografik muammolar beriladi va bu ularning so'rov qobiliyatini va talabalarning so'rovlarini boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

2. Keysga asoslangan ta'lim: geografiya mashg'ulotlaridagi real misollar yoki ssenariylardan foydalanish bo'lajak geografiya o'qituvchilariga nazariyani amaliyotda qo'llashga yordam beradi. Ushbu keyslar

(holatlar) o'quv dasturlarini loyihalash, sinfni boshqarish yoki talabalarning turli ehtiyojlarini qondirish kabi mavzularni qamrab olishi mumkin. Ushbu holatlarni tahlil qilish va muhokama qilish qimmatli tushunchalar va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini beradi.

3. Muammoli ta'lim: muammoli ta'lim bo'lajak geografiya o'qituvchilarini kasbiy tayyorlash uchun geografik tushunchalar va ko'nikmalarni qo'llashni talab qiladigan real muammolarga duchor qiladi. Ushbu yondashuv nafaqat kontent bilimini oshiradi, balki tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash va tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

1-rasm. Geografiya o'qituvchisini tayyorlashning uslublari va strategiyalari

4. Texnologiya integratsiyasi: bo'lajak geografiya o'qituvchilarini o'qitishda texnologiyadan samarali foydalanishga tayyorlash raqamli asrda muhim ahamiyatga ega. Trening geografik axborot tizimlari (GAT), xaritalash vositalari va virtual sayohatlar bilan amaliy tajriba va hokazolarni o'z ichiga oladi. Texnologik ta'lim bo'lajak o'qituvchilarni jalb qiladi va ularni geografiya ta'limini boyitish

ko'nikmalari bilan qurollantiradi.

5. Faol ta'lim: bahslar, simulyatsiyalar va tengdoshlarni o'qitish kabi faol o'qitish usullari geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarini o'quv jarayoniga jalb qiladi. Ular ushbu usullarni kelgusi kasbiy faoliyatlarida dinamik va ishtirokchi ta'lim muhitini yaratish uchun qo'llaydilar.

6. Hamkorlikda o'rganish: hamkorlikda

o'rganish geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarini birgalikda ishlashga, fikr almashishga va muammolarni birgalikda hal qilishga undaydi. Hamkorlikdagi loyihalar, guruh muhokamalari va hamkorlikdagi vazifalar ularni bo'lkajak kasbiy faoliyatlarida va hamkasblari bilan hamkorlik qilishga tayyorlaydi.

7. Soha tajribalari: bo'lajak geografiya o'qituvchilarini haqiqiy soha tajribasiga jalb qilish ularga nazariyani amaliyot bilan bog'lash imkonini beradi. Geografik joylarga tashrif buyurish, sohaga oid tajriba ishlarini o'tkazish va geografiya bilan bevosita tanishish ularning mavzu bo'yicha tushunchalarini chuqurlashtiradi va ularni kelgusi kasbiy faoliyatlarida o'z o'quvchilari uchun shunga o'xshash tajribalarni tashkil etishga tayyorlaydi.

8. Reflektiv amaliyot: reflektor amaliyotini rivojlantirish o'qituvchilarni tayyorlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bo'lajak geografiya o'qituvchilari aks ettiruvchi jurnallar yuritishlari, o'zaro mulohaza yuritishlari va

boshqariladigan reflektiv muhokamalarda qatnashishlari mumkin. Bu metod ularga o'z-o'zini anglashni rivojlantirishga, o'qitish tajribasini tahlil qilishga va shunga mos ravishda o'z strategiyalarini moslashtirishga yordam beradi.

9. Istiqbolli tadqiqotlar: bo'lajak geografiya o'qituvchilarini turli tadqiqot loyihalarida ishtirok etishga undash ularga o'qitish amaliyoti bilan bog'liq muayyan qiyinchiliklar yoki savollarni tekshirish imkonini beradi. Tadqiqotlar izlanish va doimiy takomillashtirish madaniyatini rivojlantiradi.

10. Rolli o'yin va simulyatsiyalar: geografiya o'qitish bilan bog'liq rol o'ynash ssenariylari bo'lajak o'qituvchilarga sinfni boshqarishda, qiyin vaziyatlarni hal qilishda va muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi. Geografik jarayonlar yoki hodisalarni simulyatsiya qilish murakkab tushunchalarni yanada aniqroq qilish imkonini beradi.

Standartlarga muvofiqlik	pedagogik usullarning geografiya ta'limining milliy va davlat standartlariga mos kelishini ta'minlash, bo'lajak o'qituvchilarning o'quv dasturlari talablariga javob berishga yaxshi tayyorlanishini ta'minlash
Sifatli ta'lim uchun baholash	bo'lajak o'qituvchilarning yutuqlarini baholash va shunga mos ravishda o'qitishni sozlash uchun formativ baholash amaliyotini qo'llash, shuningdek, ularning malakalarini oshirishga yordam berish uchun konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim yetish
Hamkorlik	bo'lajak geografiya o'qituvchilari o'rtasida hamkorlikni rag'batlantirish, ularga tajriba va tushunchalar almashish imkonini beradi. Hamkorlikdagi ta'lim jamoalari kasbiy o'sishga yordam beradi
Modellashtirish	o'qituvchilar geografiya ta'limining ilg'or tajribalarini namoyish yetuvchi samarali pedagogik usullarni modellashtirishlari kerak, zero bo'lajak o'qituvchilar malakali o'qituvchilarni kuzatishdan o'rganadilar
Refleksiya	bo'lajak geografiya o'qituvchilarini o'z ta'lim tajribalarini va ta'lim strategiyalarining samaradorligini tahlil qilishga undash uchun pedagogik metodlarga reflektiv mashqlarni qo'shish
Qo'llab-quvvatlovchi muhit	bo'lajak geografiya o'qituvchilari tavakkal qilish, savollar berish va innovatsion usullarni o'rganishda o'zlarini qulay his qiladigan qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv o'quv muhitini yaratish

2-rasm. Pedagogik metodlarni amalga oshirish strategiyalari

Pedagogik metod va strategiyalarni samarali tadbiq etish ularning bo'lajak geografiya o'qituvchilarining malakasini oshirishga ta'sirini maksimal darajada

oshirish uchun zarurdir. Quyidagi strategiyalar ushbu usullarning o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga integratsiyalashuvini kuchaytirishi mumkin (2-rasm).

Bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy malakasini tarbiyalashda samarali pedagogik metodlar va strategiyalar muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuvlar savol-javobga asoslangan ta'lim va muammoli o'rganishdan texnologiya integratsiyasi va reflektiv amaliyotgacha bo'lgan keng ko'lamli texnikalarni o'z ichiga oladi. Ushbu metodlar strategik jihatdan amalga oshirilsa, bo'lajak geografiya o'qituvchilarini talabalarda geografiyaga bir umrlik muhabbat

uyg'otadigan malakali, moslashuvchan va talabalarga yo'naltirilgan o'qituvchilar bo'lib tayyorlaydi. Ushbu pedagogik metodlarni standartlarga moslashtirish, qo'llab-quvvatlash va modellashtirishni ta'minlash, refleksiya va hamkorlikda o'rganish muhitini yaratish orqali o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari bo'lajak geografiya o'qituvchilariga o'z rollarida ustunlik qilishlari va jamiyatdagi geografik savodxonlik va tushunishga hissa qo'shishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Benson, L., Fiedler, S., & Kitchens, F. L. (2019). A model of 21st-century geography teacher education. *Journal of Geography in Higher Education*, 43(4), 430-452.
2. Doleck, T., & Reed, J. (2018). Reinvigorating the Geography Education Teacher Preparation Program. *Journal of Geography in Higher Education*, 42(2), 212-227.
3. Vahobov H. va boshqalar. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar ishlab chiqish. Toshkent, 2007. – 116 b.
4. Таможняя Е.А. Методика обучения географии: учебник и практикум для вузов / Е. А. Таможняя, М. С. Смирнова, И. В. Душина ; под общей редакцией Е. А. Таможней. — Москва : Издательство Юрайт, 2023. — 321 с.
5. Amonov X.N. Bo'lajak geografiya o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish metodikasi. Ped.fan.doktori (DSc) diss. —T.: 2023. –299 b.
6. Воробьев Д.Н. Методологические проблемы теоретизации географии. Дисс.кан.филос.наук. – Чебоксары, 2004. <https://www.dissercat.com/content/metodologicheskie-problemy-teoretizatsii-geografii>
7. Шувалова О.Е. Методика использования средств эмоциональной выразительности в интерактивном обучении географии. Автореф.дисс.кан.пед.наук. – Санкт-Петербург. 2005. <https://www.dissercat.com/content/metodika-ispolzovaniya-sredstv-emotsionalnoi-vyrazitelnosti-v-interaktivnom-obuchenii-geogra>